

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา*
AN APPLICATION OF FOUR BASES OF SOCIAL SOLIDARITY INTO
STRENGTHENING COMMUNITY OF WAT MAITHUNGKHA,
RATTABHUMI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระโสภณ โสภโณ (ทองสม)

Phra Sophon Sopano (Tongsom)

พระครูโฆสิตวัณนานุกุล

Phrakru Khositwattanankul

พระครูวิชิตศิลาจาร

Phrakru Wichitsilajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: pisit340@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตถุมิ จังหวัดสงขลา เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา เป็นชุมชนที่ประสบปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อม

* Received 15 February 2020; Revised 11 March 2020; Accepted 20 March 2020

ตน ปัญหาการขาดความเสียสละ และปัญหาความขัดแย้ง ทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ การแบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ 3) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา แก่ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้หลักทาน คือ การให้ การเสียสละ แก่ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนโดยใช้หลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน แก่ปัญหาการขาดความเสียสละโดยใช้หลักอัตถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น แก่ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้หลักสมานัตตตา คือ การวางตนพอดี

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักสังคหวัตถุ 4, การเสริมสร้างความเข้มแข็ง

Abstract

This thesis entitled ‘An application of Four Bases of Social Solidarity into strengthening community of Wat Maithungkha, Rattabhum District, Songkhla Province.’ has three objectives: 1) to study the ideas on the strengthening the community of Wat Maithungkha, Rattabhum District, Songkhla province, 2) to study the principle of four bases of social solidarity as appeared in Theravada Buddhism, and 3) to study the application of the principle of four bases of social solidarity into the strengthening community of Wat Maithungkha, Rattabhum District, Songkhla province. This is qualitative research focusing on document studies and in-depth interviews presenting by a descriptive method.

In the research, it was found that: In the community of Wat Maithungkha, people have been facing many difficulties caused by social, economic and cultural changes owing to their big change in job. As a result, problems in lacking of generosity, humbleness, voluntariness and harmony were somehow precipitated whereby unhappiness is also created. According to Buddhism, it showed that four bases of social solidarity are mentioned: 1) giving;

it means that one should help others. 2) sweet speech; this means that one should speak to others through kind words, 3) useful conduct; this means that one should behave in the way that other could be benefitted, and 4) even and equal treatment; this means that one should behave evenly. In the application of the principle of four bases of social solidarity into the strengthening the community of Wat Maithungkha, to solve the problem in lacking generosity one should offer whatever one has, to solve the problem in lacking humbleness one should speak the kind speech, to solve the problem in lacking voluntariness one should follow the principle of useful conduct, that is, one should support others, to solve the problem of conflict one should behave evenly.

Keywords: An Application, Four Bases of Social Solidarity, Strengthening community

บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านต่าง ๆ เช่น การพึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า สังคมก็จะน่าอยู่สมาชิกในสังคมก็มีความสุข แต่การอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย ย่อมมีการขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิงแม้เพียงคน ๆ เดียวก็อาจมีความขัดแย้งในตนเองได้ เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมชาติอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความต้องการไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม มิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไปเพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้ หากแต่ถ้าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วมีวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใด ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้น ๆ ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (โคทม อารียา, 2548)

พระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาสนาอื่น คือ เป็นหลักสัจธรรมความจริงของธรรมชาติ ไม่ใช่พระองค์ทรงประดิษฐ์คิดขึ้นมา หากแต่เป็นความจริงที่ทรงค้นพบแล้วนำมา

เปิดเผยให้ชาวโลกทราบ (พื้น ดอกบัว, 2544) หลักสัจธรรมความจริงของธรรมชาตินี้ เรียกว่า หลักพุทธธรรม โดยแยกออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนสัจธรรม หมายถึง คำสั่งสอนเกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลาย ธรรมชาติและความเป็นไปโดยธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย หรือกฎธรรมชาตินั่นเอง ส่วนจริยธรรม หมายถึง การเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย หรือการรู้จักกฎธรรมชาติแล้ว ไปสู่การปฏิบัติ

ฉะนั้น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันโดยน้อมนำหลักทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มาเป็นหลักในการประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคน ย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพันธุฯ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง อย่างที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสังคหวัตถุสูตรว่า “ทานญจ เปยวชฌญจ อตถจริยา จ ยา อธิ สมานัตตตา จ ฌเมสุ ตตถ ตตถ ยถา รหิ - ทาน (การให้) เปยวชชะ (มีวาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) สมานัตตตา (วางตนสม่ำเสมอ)” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/51) (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539)

สังคหวัตถุธรรมเหล่านี้ อัมชูลอกเหมือนลิ้มรสที่ติดค้างบรณซึ่งแล่นไปไปได้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น มนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาเป็นที่รักของคนรอบข้าง เป็นที่ยอมรับนับถือของทุก ๆ คนและปรารถนาที่จะได้ยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญมากกว่าเสียงนินทาว่าร้าย พระพุทธองค์ได้ทรงสอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่รักของสังคมว่า ขั้นแรกให้ปรับที่ตัวของเราเองก่อน คือ ต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อนโดยการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน ถูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรีเต็มหัวใจต่อการทำให้สังคมเป็นสุข การช่วยแก้ไขปัญหของชุมชนพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการแก้ไขปัญหของชุมชน ตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระพุทธเจ้า คือ 1) ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ ดังสุภาษิตที่ว่า ทท มิตตานิ คนถดี แปลว่า ผู้ให้ย่อมผูกไมตรี ไว้ได้ ดังนี้ 2) ปิยวาจา เจรจา วาจาที่อ่อนหวานหมายถึงมีวาจานุ่มนวลน่ารัก ดูดดื่ม มีน้ำใจ มีความซาบซึ้งใจ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี เป็นวาจาสุภาษิต 3) อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์ คือ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริม

จริยธรรม 4) สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้วางตนเหมาะสม หมายถึง การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่เป็นอยู่ คุณธรรมทั้งสี่นี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันไว้ในโลก (อง.จตุกก. (ไทย) 21/78/123) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา เพื่อให้ทุกคนเกิดความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติ รวมถึงการปลูกฝังให้เกิดเป็นคุณธรรมประจำใจช่วยให้ชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา เกิดความเข้มแข็งมีการเป็นอยู่อย่างสันติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศึกษา

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) จากผู้เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เกี่ยวกับเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า พบว่า ชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาเป็นชุมชนที่ประสบปัญหา ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ปัญหาการขาดความเสียสละ และปัญหาความขัดแย้ง ทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข

2. หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ 3) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการ

ประพจน์ในสิ่งที่ประพจน์แก้อื่น 4) สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย

3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา แก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้หลักทาน คือ การให้ การเสียสละ แก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนโดยใช้หลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน แก้ปัญหาการขาดความเสียสละโดยใช้หลักอัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการประพจน์ในสิ่งที่ประพจน์แก้อื่น แก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้หลักสมานัตตา คือ การวางตนพอดี

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา พบว่า ชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาเป็นชุมชนที่ประสบปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ปัญหาการขาดความเสียสละ และปัญหาความขัดแย้ง ทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข แนวคิดชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาชุมชน การรวมตัวกันของคนในชุมชน การจัดการความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เป็นต้น กระบวนการหนุนเสริมดังกล่าว ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนหลากหลายด้านไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งด้านการเมือง ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านภูมิปัญญา ความเข้มแข็งของชุมชนด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดความสามารถและศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนซึ่งเป็นรากฐานอันมั่นคงในการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น) (พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น), 2555) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า ความหมายและความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ หลักการสงเคราะห์ หมายความว่า เมื่อนมนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนในสังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งจะทำให้สังคมราบรื่นมีความสุขสงบ

ปัญหาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ปัญหาด้านขาดแคลนบุคลากรขาดแคลนสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ขาดแคลนตำราเรียนและคู่มือครูอาคารและสถานที่เรียนอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมและไม่เพียงพอ บุคลากรส่วนใหญ่ยังมีประสบการณ์น้อยขาดครูสอนสายวิชาสามัญและมีครูอาจารย์ลาออกอยู่บ่อย ๆ นักเรียนมาจากครอบครัวที่ยากจนมีปัญหาทางสังคมครอบครัวแตกแยกทำให้นักเรียนเป็นคนก้าวร้าวไม่มีความสนใจในการเรียนนักเรียนบางส่วนลาออกกลางคันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนขาดเรียนนาน ไม่มีการลาออก และมีการเข้าออกบ่อย หลักสูตรไม่ค่อยชัดเจนไม่มีจุดยืนที่แน่ชัด ขาดอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน นักเรียนเป็นสามเณรมีกรอบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ประกอบกับมีการศึกษาอบรมที่เน้นธรรม-บาลี มีกิจกรรมประจำวันที่ส่งเสริมพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย และความรับผิดชอบซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเป็นเพราะโรงเรียนมีปรัชญาในการจัดการศึกษาที่เน้นศาสนามากกว่าทางด้านสามัญ และนักเรียนมีเวลาเรียนในสายสามัญเพียงครึ่งหนึ่งของเวลาที่เหมาะสมจะเป็นประกอบกับโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยตรง

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านสมานัตตตา ด้านปิยวาจา ด้านอรรถจริยา และด้านทาน ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ส่วนใหญ่ รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ทุกคน ผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวาน จิตสำนึกในการให้บริการและให้คำปรึกษาแนะนำ

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด บุคลากรทางการศึกษาควรให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พูดจากับประชาชนด้วยความสุภาพ จริงใจ และพร้อมที่จะให้บริการ ควรให้การบริการประชาชนโดยไม่มุ่งหวังว่าจะได้รับผลตอบแทน สิ่งของหรือคำชมเชยควรทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและหลักการในการรักษา

ผลประโยชน์ของทางราชการและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม ควรให้บริการแก่ประชาชนทุกคนที่มาติดต่อราชการอย่างเท่าเทียมกันและเป็นธรรม

2. หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ 3) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินิสัยที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอด้านเสมอปลาย สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาชัยณรงค์ ญาณกิตติ (พระมหาชัยณรงค์ ญาณกิตติ, 2553) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4” ผลการวิจัยพบว่า ด้านทาน การให้ความเสียสละ บุคลากรมีความคิดเห็นว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 1 ทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านปิยวาจา การพูดจาไพเราะ บุคลากรมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านปิยวาจา ในข้อการไม่แสดงออกอาการไม่พอใจ หรือพูดจาไม่สุภาพ และวาทศิลป์ดึงดูดใจผู้ฟัง อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่น ๆ บุคลากรมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านปิยวาจา อยู่ในระดับมากทุกข้อ ด้านอตถจริยา การสงเคราะห์ บุคลากรมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านอตถจริยา โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ด้านสมานัตตตา การวางตัวสม่ำเสมอ เสมอด้านเสมอปลาย บุคลากรมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านสมานัตตตาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา แก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้หลักทาน คือ การให้ การเสียสละ แก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนโดยใช้หลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน แก้ปัญหาการขาดความเสียสละโดยใช้หลักอตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินิสัยที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น แก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้หลักสมานัตตตา

คือ การวางตนพอดี สอดคล้องกับการศึกษาของปณณธร เอียรชัยพุกษ์ (ปณณธร เอียรชัยพุกษ์, 2552) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร : กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงพยาบาลกรุงเทพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าระดับคะแนนการเห็นด้วยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านปิยวาจา ด้านสมานัตตตา ด้านทาน และด้านอรรถจริยาอยู่ในระดับมากทั้งหมดตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคหวัตถุ 4 ของพนักงานโรงพยาบาลกรุงเทพกับความผูกพันต่อองค์กร การมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก โดยมีค่าสหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง 2 ด้าน คือ ด้านปิยวาจา และสมานัตตตา และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านทาน และอรรถจริยา

สรุป

ชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่ประสบปัญหา อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ปัญหาการขาดความเสียสละ และปัญหาความขัดแย้ง ทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ และการแบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน 3) อรรถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์ผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาสามารถใช้หลักทานในการแก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้หลักปิยวาจาในการแก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ใช้หลักอรรถจริยาในการแก้ปัญหาการขาดความเสียสละ และใช้หลักสมานัตตตาในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะ

ชุมชน องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเองสามารถที่จะนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของบุคคลในชุมชน เพื่อการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

เอกสารอ้างอิง

- โคทม อารียา. (2548). *การใช้สันติวิธีเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้* ในสันติวิธีจากมุมมองศาสนา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปณณธร เจริญชัยพลกษ. (2552). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร : กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชัยณรงค์ ญาณกิตติ. (2553). ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิน ดอกบัว. (2544). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.